

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, félooldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője Rózsa Sándor főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

Régi hangok s egy kis ördögüzés tömjén-füst nélkül.

II.

A mult esztendő utolsó negyedében véletlenül jelen voltam egyik kerületünkbeli nagyobb s kétségen kívül nem mindennapi szellemi erővel dicsekedhető kálvinista egyházmegye rendes évi közgyűlésén. Mint afféle extraneus, az ünnepi, azaz hogy *katedralis* diszben megjelent kebelbeli lelkészi kar háta megett távol egy félreeső padban huztam meg magamat s onnan hallgattam a gondosan előkészített s előttem nagyobbbrészt már megszokottá vált hivatalos referádákat. S mert régi igazság az, hogy szénégetőnek tőkén a szeme, hát én is gyönyörködve legeltettem szemeimet a különbnél-különb s suhogva hullámzó Ároni pompás selyemöltözeteken. Derék dolog ám ez! gondolám magamban; itt ugyan a legszemérmetlenebb irigység sem ismerne rá arra a fakó kálvinista papi státusra, melyet a csufolkodni mindig szer pópista sajtó kiméletlenül oly sokszor odavonszolt már a maró guny faragatlan és durva padjaira. Kissé tul-tengeni kezdő önérzetemben alig egyenesedem azonban ki a büszke gondolatra, az ördög vasvillájával incselkedve felém csap s mint a kóborgó mennykő cikázik át agyamon a Méliusz Péterék konfessiójának ismert mementója: „Krisztus, az apostolok, próféták közönséges ruhát viseltek még mikor a sákramentumokat kiszolgáltatták is; és így most is viselhetnek a papok tisztességes ruházatot, *közönséges öltözetet*“.*

„Ósdi felfogás! A fügefalevelekre emlékeztető, de a század végéhez nem illő cynismus! Miért is ne!? Ha élne, ma Assisi Szent Ferencz is bizonyára jóféle gácsi posztóból varratná

* „Debreczeni hitvallás“ L. „Kiss Á. a XVI-ik században tartott magyar ref. zsinatok végzései“ Budapest. 1881. 152-ik lap.

reverendáját . . .“ és az ördög a következő pillanatban mellőlem tömjénfüst nélkül is elillant.

Ott ültem ismét nyugodtan, összehúzódva, görbe háttal a chorus alatt. Épen az egyházmegyei jegyző referált. Minden rendben van! A vallás-erkölcsi élet virágzik; az iskolák mintaszerűek; adóhátralék nincs; a lelkészek ügybuzgók s ez utóbbi állításnak fényes bizonyágára a többek között különösképen ki lett emelve az is, hogy a *belmissiót felkarolni akarván, a kebelbeli atyafiak közül néhányan az urvacsoráját magán házaknál az egyes betegeknek nemcsak a 6 kanonikus órán, hanem bármikor bármely alkalommal leviszik és ki is szolgáltatják!*

Végem volt . . .! Az ördög fején biboros infulával, vállain aranyos misemondó ingvállal, finom csatos selyem czipőkben újra megjelent; nemcsak, hanem velem tánczoni kezdett s a világ körülöttem forgásnak indult. Egyszerre magam előtt láttam az utolsó szentség nélkül elhalt boldogtalan emberek rettenetes vezeklését s a purgatórium szörnyüségés minden rémeit!!! Oh én hitvány szolga; hütlen sáfár, ki 13 esztendő óta (még ez a szerencsétlen szám is!) ezt tenni elmulasztottam . . .! Miserere nobis!!

De nini! a kép változik; a visio tünedezik; mert úgy rémlik előttem, mintha ebben a dologban nem volnánk mindnyájan egy akaraton. Ugy van, ugy! most már tisztán emlékszem rá, hogy mikor Kálvin a pópisták-, Méliuszék meg a Sabelliusok, Servétusok, Ariusok, Fotinianusok, a Manikheusok, Stánkárok és pszükhomakaristák ellen küzdöttek, ilyen forma kérdéssel is foglalkoztak és megállapodásra is jutottak. Sőt eszembe jut az is, hogy az ujjab időben ugyan, de évekkkel ezelőtt a Körös-parti két pap ezt a kérdést sajtó útján szellőztette s alázatos esedezéssel az összeülendő zsinat magas

figyelmébe ajánlotta. És a zsinat meg is tartatott; a határozat is meghozatott; olvasható egyházi törvényeink 118-ik §-ában: „az Urvacsora a betegségben levő egyháztagnak, ha kéri magánházaknál is kiszolgáltatandó“. Eddig tehát rendben volnánk; de hát *mikor* jó uraim, és *milyen körülmények között*? A felelettel erre a kérdésre adások maradtak; pedig úgy látszik, a dolognak épen ez az Ákhilles-sarka s ezt szerették volna hallani azok a Körös-parti papok is.

En azonban azt gondoltam, hogy az a zsinat, melynek fényét nem egy hittudós emelte, részletesebben *szánt-szándékkal* nem nyilatkozott. Hát minek magyarázta volna az p. o. azt, hogy a keresztlési agendában mindig az „*é*“ praepositívus szöveget használjuk és sohasem az „*é*“ -nel való fordítását. Feltételezte rólunk, hogy ha szükségünk van rá, ilyen elvi jelentőségű kérdésben tudományért a szomszédba nem megyünk. Az a tudomány pedig — már t. i. a tiszta, meg nem vesztegetett kálvinista hittudomány — arra tanít, hogy az urvacsora kiosztásának a helye a *templom* s hogy mikor és milyen körülmények között lehet azt *kvételes*en másutt is kiszolgáltatni, azt mindjárt *lentebb nem én* fogom elmondani, hanem elmondatom a reformátorokkal.

Itt egész általánosságban csak annyit jegyzek meg, hogy ha némely lelkészársaim az urvacsorájának egyes házakhoz és betegekhez napnapután való lehordását *belmissiónak* nevezik: úgy az kétségtelenül ismét egyik olyan fattyúhajtása annak a sokak által nem értett ártatlan belmissiónak, melyet tördelni és szakgatni, — míg ép erőm és eszem lesz, — soha meg nem szünöm. „Az igaz meggyőződés nem hallgathat, ha szent tárgyait megtámadják“ mondja az én szeretett mesterem Balogh Ferencz. Már pedig az a sákramentum én előttem is szent s elhallgatni csak akkor fogok, de akkor aztán azonnal, ha mostani meggyőződésem téves voltáról valaki felvilágosít s azokra, a miket talán elfelejtettem, megtanít.

Egyébiránt nem czélom nekem most a sákramentumok és speczialiter a végvacsora jelentőségéről részletesebben dissertálni, azt sem feszegetem, hogy a zsinatok által megállapított évi 6 kanonikus óra mennyiben bír történeti alappal, vagy gyakorlati fontossággal. Tartom magamat szorosán a dogmatikai kérdéshez, hogy t. i. *református szempontból* hol, kinek s milyen körülmények között oszthatjuk ki az urvacsoráját?

Hadd szóljon hát mindenekelőtt *Kálvin János*. „Itaque quum sacramenti ipsius institutum Apostolis traderet: ut id in sui memoriam facerent

docuit. Quod Paulus interpretatur (I. Kor. 11.26) mortem Domini nuntiare. Id autem est publice atque uno omnes simul ore palam fateri totam vitae ac salutis fiduciam in morte Domini positam nobis esse: ut nostra illum confessione glorificemus et alios nostro exemplo ad dandum illi gloriam exhortemur.“ * Hátrább a végvacsora kiszolgáltatásának egész módozatát így írja le: „initium fiet a publicis precibus; haberetur deinde concio; tum minister proposito in mensa pane et vino, institutionem Coenae referret; deinde promissiones enarraret, quae in ea nobis relictæ sunt; simul eos omnes excommunicaret, qui interdicto Domini ab ea arcentur; (válasz azoknak, kik megbotránkoztak, hogy én a netalán meg nem esküvő házaspárokat az Ur asztalától eltiltottam!) postea oraretur, ut qua Dominus benignitate sacrum hoc alimentum nobis largitus est, nos quoque ad id suscipiendum fide et animi gratitudine erudiret et formaret. Et quando ex nobis non sumus, sua misericordia nos dignos faceret tali convivio, hic vero aut canerentur Psalmi, aut aliquid legeretur, et quo decet ordine fideles sacrosanctis epulis communicarent, ministris panem frangentibus et populo praebentibus finita Coena exhortatio haberetur ad synceram fidem et fidei confessionem ad charitatem et mores Christianis dignos, postremo gratiarum actio referretur et laudes Deo canerentur. Quibus finitis ecclesia dimitteretur in pace.“ **

Itt ugyan expressis verbis nem tiltatik meg a végvacsorának magánházakhoz és egyes emberekhez való levitele, de *implicite* benne van a tilalom a szövegben s a ki latinul ért, arra nézve felesleges minden további magyarázat. Annyival inkább pedig, mert abban a szervezetben, melyet Kálvin 1541. november havában terjesztett a genfi tanács elé, már világosan mondja, hogy „az úrvacsorája kiszolgáltatik, de mindenkor a templomban.“ ***

Béza Tódor aztán csak mesterét követi, mikor az úrvacsorájáról így ír: „Coena Domini est sacramentum communionis fidelium cum Christo et inter se conjunctorum“ **** „Secundus Coenae Domini usus est ut nos quasi unius corporis membra uniat atque conjungat sicut nimirum omnes in eodem pane e multis granis composito edimus; omnes ex eodem vino e multis uvis facto bibimus ut ejusdem Christi fiamus participes.“ De szokása szerint még

* „Inst. Lib. IV. Cap. XVII. 37.“

** „Inst. Lib. IV. Cap. XVII. 43.“

*** Révész I. „A prot. egyházalkotmány alapelvei.“ Szarvas. 1856. 87-ik lap.

**** „Confessio Christianae Fidei“ stb. Genevae 1577. 189 s. aztán 264-ik lap.

határozottabban szól Bullinger. „Primum vero requiritur in Coena Domini coetus sive ecclesia fidelium; nam et Christus suos in unum coetum collegit; et Paulus in Coena Domini coetum requirit. Quamobrem a prima institutione recedunt, qui soli et extra coetus ecclesiasticos Caenam Domini celebrant!!* Azt is utánna teszi pedig (120-ik lap) „Haec forma et ritus Coenae Domini est unica et perfectissima forma, qua merito omnes fideles contenti sunt.“

A magyar eredetű források közül csak egy pár szerzőt említek fel, nem azért mintha többen is ne szólnának, hanem azért, mert jól tudom, hogy a bizonyításnak ez a módja sokak előtt unalmasnak tűnik fel. Hanem hátrább majd e tekintetben is lesz valami mondanivalóm.

Szegedi Kiss István, a kiről Bód Péter az „Áthenásban“ (255-ik lap) azt jegyezte fel, hogy „a jó móddal való hasznos tanításra épen született volt“ ezzel a vele született jó móddal bennünket így tanít: „hol szolgáltassék ki az úrvacsorája? in coetu publico non in privata domo,** ut Coena sit communicatio non sit privatum sacrum.“

Geleji Katona István még szabatosabban: „Ebből, hogy im a Krisztus a kenyeret az ő tanítványainak és nemcsak egy tanítványának adta, ez is kijó, hogy az úrvacsoráját nemcsak egynek, hanem többeknek kell adni, még pedig közönséges helyen a szent gyülekezetben. Noha a megtapasztaltatott hívségű és istenfélő ismeretes embereknek, ha hosszas betegségek és régi sinlések, vagy pedig erőtlén vénségjek miatt a szent gyülekezetben fel nem mehetnek, házokhoz is a szent jegyek azon időben, a melyben azok közönséges helyen a templomban kiszolgáltattak, egy káplántól, vagy annak képét és tisztét viselőtől elvétethetnek, Bézának „Volum. I. Fol. 256.“ Zepperusnak „Polit ecclesiast. pag. 160.“ Valaeusnak „Loci comm. pag. 992 – 993.“ és több theologusoknak tetszésekből és engedelmeiből; mert így volt az eleintén való eklézsiában, mint Justinus Martyr vallja „Apolog. 2. pro Christianis ad Antonium Pium Imperat.“ Avagy pedig azután ugyanazon háznál is újabb asztalt terítvén és újabb jegyeket az Ige által megszentelvén, kiszolgáltathatja több véneknek és betegeknek, a kik a közönséges helyre erőtlenségjek miatt fel nem mehetnek, jelenléteben.

De hogy csak egynek szolgáltassa ki, nem szabados, mivel ez közönséges lelki lakodalom és Krisztus Urunk is közönséges helyen többeknek szerzette és szolgáltatta ki, a mint im

* „Compendium Relig. Crist.“ Tigurino. 1598. 119-ik lap.
** „Theologiae Sinceræ loci communes“ 174-ik lap.

értjük; és még a neve is a görög nyelvben azt mutatja, hogy közönséges légyen: Κοινη, coena communis, közönséges, azt teszi.

Nem javalljuk azért, úgy mint a Krisztus szerzésével ellenkező dolgot, a pópista papoknak egyenként házról-házra való gyóntatásokat. Mely szokás az úrvacsorájának az üdvösségre való szükséges voltának alittatásából és több babonás vélekedésekből származott, hogy tudniillik a végvacsora a haló embernek oly szükséges uti eledele légyen, hogy ha a nélkül kimulik, elkárhozik; azzal való éléssel pedig a Purgatóriumból kiszabadítatik és több efféle Barátoktól gondoltatott hazugságok.*

No már ez csak elég világos! És ez a felfogás talált kifejezésre azután igen természetesen a Geleji-Katona-féle kánonok LXI-ik kánonában is.

A komjáti kánonok, — Tertia classis. Can. XVII. — „Sacramenta non debent administrari, nisi in publico loco etquidem antemeridiano tempore.“ S mindezekon kívül csak futólag említem fel a „Debreczeni hitvallás“ több nemű, de hasonló szellemű útasításait.

Hogy a külföldi testvér egyházakban mai napság mint állunk? azt Dr. Miller Sámuel princetoni professor következő megjegyzéséből lehet megállapítani: „a praesbiterianusok elvetik az úrvacsorájának magánháznaknál kiszolgáltatását.“**

Jó lesz tehát a lelkipásztoroknak nem azt nézni, hogy „mennyire megható jelenet volt az, mikor egy és ugyanazon háznál az urvacsorájával egyszerre három különböző felekezethez tartozó lelkész jelent meg“ (saját szavai egy tekintélyes egyházban szolgáló tisztársunknak!) hanem mindenekelőtt a dogmatikai és alkotmányjogi alapelvekkel tisztában lenni. Mert azt ugyan én bölcsen tudom, hogy századunk második fele egyházi téren világszerte sok bolond gombát termelt már, de azt még se szeretném megérni, hogy ezeknek a gombáknak asztalt épen mi terítsünk s hiveink között rájuk lakomával egybekötött árverést rendezzünk.

„Szigorú kálvinizmus szerint az urvacsorája kiszolgáltatásának a helye egyedül a templom“ mondja Révész Imre*** s hogy mikor és milyen körülmények között szabad csak ezen elvtől eltérni, a fentiekben tőlem telhetőleg kimutattam. Nem tagadom, lehetnek sőt tudtommal tényleg vannak is olyan egyházközségek, hol ezen nagyfontosságú elv következetes keresztülvitele

* „Váltság Titka“ Nagyvárad 1645—49. 3-ik kötet. 976-ik l.

** „Geschichte. Wesen und Vorzüge der Presbyterialverfassung.“ Halle 1849. 214-ik lap.

*** „Kálvin élete“ Pest. 1864. 316-ik lap.

elé a vegyes vallású lakosság megrögzött szokásai komoly akadályokat gördítenek és a hol a kötelességét teljesíteni akaró lelkipásztor helyzete épen azért felette nehéz: de még az ilyen helyeken, még az ilyen viszonyok között is, — egyelőre élven a kánonokban számukra fentartott korlátozott szabadsággal, — ragadjanak meg a tisztársak minden alkalmat; használjanak fel minden tisztességes eszközt arra nézve, hogy hiveink lelkéből azt a babonás pápista szagú s tulajdonképpen hozzánk még a reformáció előtti középkorból átszökött kísértő ördögöt irtalmatlanul exorcizálják s helyét tiszta református öntudattal pótolják. Ott pedig hol a só izét még el nem vesztette; hol a mi hittestvéreink apáiktól örökölt finom érzékkel megtudják különböztetni, mi a fehér, mi a fekete? vigyázzunk, hogy kísértetbe ne jussunk s a régi tömlőkbe tudatlanságból zavaros mocsárlevet ne zudítsunk. „Quid tibi suspectum est, contestim discute, quid sit“!

Püspök-Ladány, 1896. július.

Eröss Lajos,
ev. ref. lelkész.

TANÜGY.

Szives figyelmeztetés.

Több mint hét hónapja kerestem meg a tiszántúli ev. ref. egyházkerület főgymnasiumainak igazgatóit, illetőleg tanárkarait, hogy az érettségi vizsga reformjára vonatkozó véleményeiket ez évi június hó végéig hozzám küldjék be.

Ugyanezen alkalommal megkerestem és kértem a más négy ev. ref. egyházkerület főtiszteletű és méltóságos püspökeit, hogy a főhatóságuk alatt álló gymnasiumok tanárkarait hívják fel hasonló eljárásra.

Ezen megkereséseimnek eredménye a mai napig az, hogy a dunántúli és az erdélyi egyházkerületek területéről ugy szölván minden főgymnasium véleménye beküldetett; a dunamelléki egyházkerület 4 főgymnasiuma közül 2, a tiszáninneni egyházkerület 2, a rimaszombatiival együtt 3 főgymnasiuma közül 1, a tiszántúli 6 főgymnasium közül 3 küldte be véleményét illetőleg nyilatkozatát.

E kissé lehangoló közönynek okait keresve úgy találom, hogy némely helyen a vélemény megalkottatott s annak elküldése is elhatároztatott, csak az expeditio késik; más és pedig talán a legtöbb helyen az a felfogás állta útján a vélemény nyilvánításnak, hogy hiszen az érettségi vizsga szabályozása a vallás- és közoktatásügyi miniszterium jogkörébe tartozik, ez a miniszterium már tanácskozmányt is hívott össze épen az érettségi vizsga reformja tárgyában, felesleges és szükségtelen is azért a felekezeti iskoláknak és hatóságoknak e kérdéssel foglalkozni. Majd megcsinálja s keresztül is viszi a reformot a miniszterium, amint és a mikor jönnek látja.

Ezen felfogásra bátor vagyok megjegyezni a következőket:

Az ev. ref. egyház ujonnan megalakult egyetemes tanügyi bizottsága épen a középiskolákról szóló 1883: XXX. t. cikk 22. §-ára tekintettel határozta el, hogy az összes ev. ref. főgymnasiumok tanárkarait véleményadásra szólítja fel a már többször említett ügyben s épen e törvény világos rendeltetésének figyelembevétele mellett helyeselte a főt. és méltóságos konvent is, melynek az egyetemes tanügyi bizottság egyik kiegészítő közege, ennek az érettségi vizsga reformjára vonatkozó törekvését.

Az idézett § ugyanis szószerint így rendelkezik: „Az érettségi vizsgálat írásbeli és szóbeli. A vizsgálati utasítást a vallás- és közoktatásügyi miniszter az illető felekezeti főhatóságnak, továbbá az egyetemek, illetőleg műegyetem tanári karának meghallgatásával állapítja meg.“

Ezen § értelmében a vallás- és közoktatásügyi miniszter Ur ő nagyméltósága az érettségi vizsgálatra vonatkozó újabb utasítás megállapítása előtt meg fogja hallgatni az ev. ref. konvent nézetét és véleményét is.

Ha már most a konvent e tárgyban alapos, helyes, az ev. ref. egyház kebelében valóban illetékes közvéleménnyel egyező, ebben gyökerező nézetet és véleményt akar formálni, akkor egyedül az a helyes eljárás, hogy a főgymnasiumok tanárkarai, mint e tekintetben a legilletékesebbek, hívassanak fel nyilatkozásra, a kiknek véleményeit aztán feldolgozza s ezek alapján a végeredményt megállapítja az egyetemes tanügyi bizottság s úgy terjeszti a konvent elé.

Egészen törvényes és jogos tehát azon törekvés, hogy az egyetemes tanügyi bizottság a konvent elé a már ismertetett úton igyekezik az érettségi vizsgálat tárgyában munkálatát beterjeszteni.

De ha a törvény világosan nem rendelné is a felekezeti főhatóságok meghallgatását, ezeknek s illetőleg az ev. ref. egyház legfőbb hatóságának még akkor is kellene ily fontos kérdésben véleményét hallatnia.

Először azért mert egy olyan főhatóság, mint az ev. ref. konvent, mely 22 főgymnasium nevében szól, meg is várhatja, hogy véleménye a kormánynál mindenkor kellő figyelemben részesüljön, de másfelől a kormány részéről is feltehető, fel is kell tenni, hogy nagyfontosságú reformokra nézve kedvesen fogadja a beható, komoly s alapos vélemények nyilvánítását. Hisz a kormánynak nem lehet más szándéka, mint minden körülmények közt a lehető legjobb alkotást létesíteni, az pedig még nem axioma, hogy a leghelyesebb nézet csakis a kormány embereinek fejében fogamzhatik meg.

A mi 22 főgymnasiumunk kebelében működő kétszáznál több tanáraink pedig oly nagy és tekintélyes szellemi, tudományos sereget képeznek, hogy jogos öntudattal követelhetik, hogy az egyház fő- és legfőbb hatóságai a tanügyre nézve korszakos, nagy kérdéseknél szavukat meghallgassák.

Mínthogy pedig a fentebbiek szerint a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur, az érettségi vizsga tárgyában az ev. ref. konventet is okvetlenül megkérdezi, hogy a konvent a maga jól megfontolt nézetét kellő időben, hozzá méltó alapossággal és körültekintő bölcseséggel terjeszthesse elő: az ügyet az egyetemes tanügyi bizottságnak a tanárkarok véleménye alapján kell előkészíteni.

Ezeknek előre bocsátása után még egyszer kérem a főgymnasiumok t. igazgatóit és tanárkarait, hogy az érettségi vizsgálatra vonatkozólag most még érvényben levő szabályzat és utasítás módosítására nézve véleményeiket hozzám mielőbb beküldeni sziveskedjenek, hogy

azokat az egyetemes tanügyi bizottság szakelőadójához t. Váro Ferencz nagyenyedi főgymn. igazgató urhoz kellő időben eljuttathassam.

Debreczen, 1896. július 14.

Jóó István,

mint az ev. rel. egyetemes tanügyi bizottság elnöke.

Kovács Lajos elnöki megnyitó beszéde a Gönczy-egyesület 1896. évi július hó 5-én Budapesten, az ev. reform. főgymnasium gyűléstermében tartott diszgyűlésen.

Tisztelt Közgyűlés!

A Gönczy-egyesület múlt évi december hó végén tartott rendkívüli gyűlése a legközelebbi közgyűlés helyéül Budapestet jelölve ki, e határozatból kifolyólag hívtam össze a tisztelt tagtársakat hazánk szívébe, Magyarország fő és székvárosába. Mindnyájunk előtt ismeretesek az okok, melyek nevezett közgyűlésünket az említett határozat hozására indították: épenezért azok fejtegetését mellőzve, szíves örömmel üdvözlöm egyesületünk közgyűlésre ily szép számban egybegyűlt tagjait ez ifjú világvárosban, hol pezsgő élet, duzzadó erő, fejlődés, haladás tűnik szemünkbe minden téren, hol ész és kéz versenyre kelve, csudákat teremt, melyeknek látása jóleső örömmel, szép reménységgel, büszke önérzettel tölti el a magyar szívet. Mint az igazhívő elzarándokol Mekkába s megoldja saruit a szent városba érve, megilletődve, szent érzelmek között jöttünk e helyre mi is, lakói a délibábos rónaságnak, hol zizegő kalász ringatózik lágy szellők ölén s a föld, az Istenadta édes anyai föld, százszoros kamattal fizeti vissza a barázdáiba hullatott magvat és verejtéket. Megilletődve, szent érzelmek között zarándokoltunk mi, Bocskay hajduinak, Bethlen Gábor és a Rákóczyak kurucz hadi népének késő unokái, hogy mint az igazhívő a nagy ünnepen, Mohamed sírjánál, hazánk ezredéves állami fenállásának örömműnnpén az országos kiállítás oltára előtt végezzük ajtatosságunkat s szabadságszerető lelkünk új erőt, kitartást, hazafiui lelkesedést merítsen ezredéves multuik tanulságai és eredményeiből, édes reménységet hazánk és nemzetünk jövődjére felől.

Ezer év nagy idő egy nemzet életében is. Hány nagy, hatalmas, büszke birodalom enyészett el sokkal rövidebb idő alatt, hány számra nézve nagyobb nemzet vesztette el, önállását s epekedik reménytelenül szabadság után, mióta Árpád lovas hadi népe új hazát alkotott a hármas bérc alatt, a négy folyó mentén. És e számra nézve nem nagy, rokotalan nemzet, annyi idegen ellenséges faj közt, ezer éven át fenmaradt, él és előretör. Hazája semmi más államnak alá nem vetve, szabadon fennáll, s annyi kínos szenvedés, nehéz megpróbáltatás után megifjohodva, szellemi és anyagi javakban gazdagon, a jelen édes érzetével, a jövődjé boldog reményével, tisztelve és becsülve, megérte fennállásának ezer esztendejét.

Valóban csudás eseménye a történelemnek! Csudás, különösen ha meggondoljuk, mennyire igaz a költő, midőn kérdőleg felsóhajt: „Buda, Mohács, Nándornál elfutó, tán honom könnye vagy te nagy folyó“?!

S mi vitte végbe e csodát, mi tette képessé a magyar nemzetet, hogy Isten segítségével mellett ezt a szép hazát, husz emberöltőn át megtarthassa, felvirágoztassa? Végig tekintve a mult eseményein, nekem úgy tetszik, hogy *e föld- és a szabadságszeretet.*

Tejjel-mézzel folyó gazdag Kanaán, őseink hamvaival megszentelt édes hazai föld, melynek minden röge hősök porával vegyült, te éltetsz, táplálsz s egykor csendesesen eltakarsz bennünket is. Kard elfoglalta, vitézséggel párosult bölcsesség megtartotta, vér, könny és verejték áztatta hantjaidhoz hozzá van kötve multunk, jelenünk és jövőnk. A nagy világon e kívül nincsen számunkra hely! Szeretünk téged szívünk lángoló érzelmével, mint szerettek dicső őseink. Más nép is szereteti hazáját, de a magyar hazaszeretet páratlan volt s páratlan ma is!

És te, drága föld, e szeretetet igazán megérdemled tőlünk. Hü voltál a magyarhoz mindenha. Mióta Árpád lovas hadainak patkói alatt megdobbant kebeled, híven kitartottál mellettünk. Pedig azelőtt mily szeszélyes voltál. Csaknem századonként cserélted uraid. Kelta, dák, római, góth, hun, longobárd, gepida, avar s szláv érezték hűséged változandóságát. Minket pedig szeretted állandóan, forrón, igazán. Tőled nyert nemzetünk erőt Sajó, Mohács után, török-német dúlások között, hogy Anteusként újra talpra álljon. A hozzánk szakadt idegenek jóra való részét magyarrá nevelted. Csodálatos varázsha almad volt és van: magyart teremteni!

A honszerelmen kívül másik talizmánunk a szabadság szeretete volt. Szabad hazában szabad nemzet, a változó idők szüksége és felfogásához képest szabad intézményekkel, ezek az elvek vezérelték a magyar nemzet tanácsát, a pusztaszeri országgyűléstől napjainkig. S mennyit küzdöttünk, mennyit vértünk érted szent szabadság! Történelmünk egész folyama harc a haza földéért és a szabadságért. S mikor véres zászlódat diadalra vittük, oh szent szabadság, önzetlenek, nagy-lelkűek voltunk mindenki iránt, szabadságban részesítettük sokszor az arra érdemlent is.

Szabadság volt éltető eleme, lelke, szelleme a magyar nemzetnek. Ez nem engedte elbukni, járomba hajolni. Fentartá önállását, büszke önérzetét, méltó helyet jelölt ki s biztosított számára a szabadságszerető népek sorában és kivívta részére azok rokonszenvét.

Haza és Szabadság-szeretet! kisértetek át az új ezredévbe s ne hagyjatok el bennünket soha. Támogassatok küzdelmünkben, erősítetek harcainkban, melyeket létfenntartásunkért folytatni kell. Mert ne higgye senki, hogy harcznak immár vége volna. Csak a harczmód és a fegyver változott. Ma kard és nyers erő helyett értelem, tudomány, vitézség helyett ügyesség harczol; a személyes bátorságot számítás, az ágyuk dörejét kultúra, a rombolást építés, alkotás váltotta fel a küzdőtérén.

Hogy a változó idő változott szellemét átértette s a létfenntartásért folytatott harczokban, ez új csatatéren új fegyverekkel elfogadja nemzetünk a harcot: bizonyítja az országos kiállítás, melyet ezredéves állami fennállásunk örömevében rendeztünk. A nyugoti civilizációt évszázadokon át védelmező s e védelem miatt kulturájában visszamaradt nemzet ezzel mutatja meg, hogy bár időre ezeréves, erőre és életképességre ifju, hatalmas, s helye van a kultur népek sorában. Oh drága nemzetem, mint vitézségeddel, kitartásoddal, ügyességeddel annyiszor bámulatra ragadtad Európát, utánzásra kényszerítéd, új korszakot alkottál egykor a hadviselés történetében: a kultúra terén is alkoss ujat, nagyot, marandót, dicsőt, s a hirnév, jóllét és boldogság, melyet a kultúra rád áraszt, homályosítsa el egykori harci dicsőséged tündöklő fényét!

Mi a magyar kultúra munkás hadseregének egyik csapatja, kik a haza és szabadságszeretet ősi erényeit átörökölve apáinktól, híven ápoljuk s nemzedékről-nem-

zedékre plántálgatjuk az ifjuság szívébe: íme eljöttünk, hogy gyönyörködjünk a magyar kultúra előhaladásán, lássuk, tapasztaljuk, s a látottak és tapasztaltakból erőt, kitartást és lelkesedést merítsünk további munkánkra. Repeső szívvél, jóleső örömmel szemléljük itt a tudomány, művészet, gazdaság, ipar-kereskedés góczpontján, ez ifju világárosban, a magyarság Mekkájában, hogy a nemzet szellemi és anyagi javakban gazdag, erős, élet és versenyképes. Repeső szívvél, jóleső örömmel emlegetjük, hogy király és nemzet egymást megértve és megbecsülve, hazát szeretve, alkotmányt és szabadságot védve, tisztelve munkálkodnak a haza javán. Végig gondolva a multon, ismerte a jelent, édes reménységgel tekintünk a jövőbe, melyben neked élni és virulni kell oh hon, magyarok hazája! Ezeréves multad, biztató jelened, záloga egy szebb jövőnek. Élned és virulnod kell, mert Isten és a magyar ugy akarja!

Meghatott szívvél, ihletett lélekkel mondjunk azért hálát a kegyelmes gondviselő Istennek, ki hazát és szabadságot adott, ezer éven át vezérelt, fentartott, nemzeti fájdalmainkat örömmé változtatta, keserveink fáján a reménység bimbóit fakasztá. Kérjünk segédelmet és áldást a királyra, a nemzetre, a haza szent földjére, mely ápol s eltakar, a szabadságra, mely élet és fentart. S fejezzük be hálaadásunkat, ez ősi magyar fohászszal: Eljen a haza, éljen a király!

* * *

Ezután üdvözlővén a nagymélt. m. kir. vallás és közoktatási miniszter képviselőjében közgyűlésünkön megjelent Szathmári György minisztr. tanácsos urat, a Gönczy család jelenlévő tagjait, különösebben ns. Vámosi Mihály főgymn. igazgató urat, ugyis mint házigazdánkat, Tóth József pestmegyei kir. tanfelügyelőt, a vendégeket s a közgyűlésre megjelent egyesületi tagokat, a gyűlést megnyitá.

KÖZÉLETÜNK.

A szathmári helyettes esperes ügye.

A folyó évi tavaszi egyházkerületi közgyűlés, a közgyűlési tagok igazolása közben szótöbbséggel ki-mondta, hogy nagytiszteletű Biki Károly győrtelki lelkész úr, ki mint a szathmári egyházmege helyettes esperese jelent meg az egyházkerületi gyűlésen, miután a nevezett egyházmege esperese, nagytiszteletű Szarka Boldizsár úr, életben van s esperesi hivataláról le nem mondott, az egyházkerületi közgyűlés szavazattal bíró tagjául el nem ismerhető.

Az egyházkerületi közgyűlés nézetem szerint, a törvény és kifejlődött gyakorlat alapján, helyesen járt el; mindazonáltal tisztelettel viseltetvén az eltérő nézetek iránt is, nem vonom kétségbe látszólagos jogosultságát, az ellentétes felfogásnak sem. De ha az egyházkerületi közgyűlés ez ügyben határozott, azt tartom, hogy az egyházkerületi közgyűlésnek, mint ezen ügyben törvényeink szerint legfelsőbb forumnak döntésébe bele kellett volna nyugodnia a szathmári egyházmegeének, s az ezután való fellépést, különösen miután már a felebbezési bejelentés, az egyházkerületi közgyűlés által vissza lett utasítva, nem tartom többé jogosúlnak.

Mindamellert is azt látjuk, hogy a szathmári egyházmege, folyó évi június 15-én tartott közgyűlésén, ezen ügynek ismételen az egyházkerületi közgyűlés elé hozatalát, sőt idevonatkozó határozatának, a többi egyházmegegyekkel való közlését is határozta.

Miután azok előtt kik e kérdéssel behatóbban nem foglalkoztak, meggyőzőnek látszhatik azon érv, mely az egyházkerületi közgyűlés, állítólagos ellentétes eljárásából merítettik, hogy t. i. míg a Felső Szabolcsi helyettes esperest, a közgyűlés szavazattal bíró tagjának ismerte el, addig a szathmári helyettes esperes szavazati jogát illetőleg ellenkezőleg járt el: megkísértem a kérdést tárgyilagosan megvilágítani.

Az esperesnek, a legidősebb egyházmegei egyházi tanácsbíró által helyettesítéséről úgy a 81-diki, mint a 91—93-diki országos zsinatok törvényeinek, csakis egyetlen szakasza intézkedik, a régibb törvénynek 41. az újabb törvénynek pedig 39. szakasza. Ezen helyettesítés vonatkozik az egyházmegei közgyűlés elnökségére.

Ezen szakaszakon kívül az esperes helyettesítését a törvény, sem a régibb, sem az újabb, a bírósági eljárástól eltekintve, fel nem említi.

Mindazonáltal, úgy a régibb, mint az újabb törvény uralma alatt, azon, a törvény nyelv nem ellenkező gyakorlat fejlődött ki, hogy a midőn a régi törvény 130. az új törvény 160. §§. értelmében az esperesi hivatal megüresedik, az illető egyházmege, legidősebb egyházi tanács bírása, az új esperes megválasztásáig, az egyházkerületi közgyűlésen mint szavazattal bíró helyettes esperes jelenik meg.

Ez alapon ismertetett el a Felső-Szabolcsi helyettes esperes, az egyházkerületi közgyűlés tagjául.

Ámde olyan gyakorlat, hogy valamely egyházmege tanácsbírája, addig míg az esperesi hivatal üresedésben nincs, habár az esperes beteg is volna, az egyházkerületi közgyűlésen, mint helyettes esperes szerepeljen s ott szavazzon is, sem a régi, sem az új törvény uralma alatt nem fejlődött ki s igen helyesen történt, hogy nem fejlődött ki, mert ezen gyakorlat ki nem fejlődése, egyenes következése egyházi szervezeteink szellemének.

Egyházi szervezetünk szerint, az esperes mindenkör, az egyházuk presbyteriumaitól nyeri megbízását s szervezetünkbe egyáltalában nem illeszhető be, hogy az esperesi hivatalt ténylegesen oly egyén viselje s az esperesi jogokat, azok közt, az egyházkerületi szavazati jogot is oly egyén gyakorolja, ki megbízását, egy teljesen illetéktelen forumtól, a jelenleg kérdésben levő esetben, a szathmári egyházmege közgyűlésétől nyerte.

De nem illeszhető szervezetünkbe, az esperesnek ily módon való helyettesítése s az egyházkerület közgyűlésen való szavazati jognak, hogy így fejezzem ki magamat, az egyházmegei közgyűlés, mint illetéktelen forum által való adományozása, azért sem, mert az illetékes forum (az egyházak presbyteriumai) ezen jogot másra ruházta s az egyházmege közgyűlése az illetékes forum által az esperesre ruházott jogot, ettől sem ideiglenesen, sem véglegesen el nem vonhatja, sem pedig a valóságos esperesnek azon joga, hogy ő magát az egyházkerületi közgyűlésen mással képviseltesse, el nem ismerhető.

De hol is lehetne a határt megszabni?

Az esperest, súlyos és huzamos betegsége esetén helyettes képviselné, az egyházkerületi közgyűlésen, de mily súlyosnak és hosszantartónak kell lenni azon betegsége, melynek folytán a helyettesítés megengedhető? S mikor és mily körülmények között volna az igazi esperes feljogosítva, hogy az őt megillető egyházkerületi szavazati jogot, helyettesétől visszavegye?

Lassanként az egyházkerületi közgyűlés egy jó része helyettes esperesekből és helyettes gondnokokból

állana, kik teljesen illetéktelen oldalról nyert megbizásuk alapján intéznék az egyházkerület ügyeit.

Egészen másképp tekintendő, azon egyházmegye helyettes esperese, mely egyházmegye esperesi széke tényleg megüresedett.

Az esperesi hivatalt az interregnum alatt valakinek vinnie kell s a kifejtett, a törvénnyel nem ellenkező gyakorlat szerint, az interregnum rövid ideje alatt, a helyettes esperes, az egyházmegye valóságos esperesének tekintendő, kit ennek folytán, az esperesi hivatal minden attribútumra joggal megillet, mind addig, míg az egyházak presbyteriumai, ezen hivatalt másra nem ruházzák.

Nem tartom ugyan helyesnek, hogy a midőn egyházi szervezetünket már másfél évtized óta tételes törvények szabályozzák, akkor a törvény előtti gyakorlatra hivatkozunk. Miután azonban, az ellenvéleményen levők a régi időkre is vissza kívánnak tekinteni, nem vonakodom őket ezen tételre követni s kimutatni, hogy a törvény előtti gyakorlat sem szól az ő álláspontjuk mellett.

A Tiszántúli egyházkerületi közgyűlés megbizásából szerkesztett, 1875. évben megjelent, Tóth Sámuel féle kivonatos gyűjtemény 30-dik lapján, a következőket olvassuk:

„Prosenior az esperesti hivatal, minden teendőjét végzi, függetlenül az esperestől, ki csak a címet tartja meg s ennek halála után újabb választás nélkül elfoglalja az esperesti hivatalt (1860. jan. 21-dik szám.)“

Lássuk mi volt ezen 1860. évi 21. számú egyházkerületi végzés története?

A n.-károlyi egyházmegye esperese Szabó Dávid állásáról lemondott.

Az egyházkerület meghagyta neki az esperesi címet, s elrendelte, hogy az egyházmegyei egyházak presbyteriumai, az ügyeket vívó proseniorat válasszanak.

A n.-károlyi egyházmegye egyházai meg is választották proseniorra Papp István akkori máté-szalkai lelkészt, ki azonban vonakodott ezen szerinte alárendelt proseniori állást elfoglalni. A n.-károlyi egyházmegye az egyházkerület 1860. évi januáriusi közgyűlésére bejelentette, hogy a megválasztott prosenior nem akarja állását elfoglalni s az egyházkerület 21. számú határozata ennek folytán mondta ki, hogy a proseniori állás, egyáltalán nem alárendelt állás, hogy az egyházak által választott prosenior, csak addig prosenior, míg a pusztán a címet viselő esperes él s ennek halála után, újabb választás nélkül esperessé lesz; addig és pedig az összes esperesi jogok és kötelességek, őt illetik, illetve terhelik.

Miután azonban Pap István úr tovább is vonakodott a proseniori állást elfogadni, a n.-károlyi egyházmegye egyházai a most is élő nagytiszteletű Asztalos György nagy-károlyi lelkészt választották meg proseniorra, ki utóbb az egyházmegyének esperese lett.

A törvényt megelőző időben is tehát a prosenior illetve helyettes esperes, megbizását az illetékes forumtól, az egyházak presbyteriumaitól nyerte, nem pedig mint nagytiszteletű Biki Károly úr, az egyházmegyei közgyűléstől.

Meg kell még jegyeznem hogy egyházi közéletünk terén fejlődött ki bizonyos irányban oly gyakorlat, mely az ellenvéleményűek mellett látszik, de csak látszik szólani, ez a püspök és főgondnok-helyetteseknek, az egyetemes konventen való részvétele. Ezen gyakorlatnak sincs a törvényben alapja, de természetes következménye a történeti fejlődésnek.

Az egyetemes konvent az 1881-diki zsinatig úgy szólván csak véleményező testület volt s természetesen, a csupán véleményező testület összealkotásánál az eljárás rendszerint sokkal kevésbé szigorú, mint az olyannál, mely érdemileg van hivatva intézkedni. Az egyetemes konventnél, a törvényt megelőző időben kifejlődött gyakorlat, fenntartott akkor is, a midőn ezen testület, már hivatalos legfelsőbb adminisztratív testületté lett egyházunknak és pedig annyival inkább, mivel a konvent tagjai aránylag csekély számban vannak s ennél fogva az egyes egyházkerületek sem nagy számú képvisellel rendelkeznek. Az egyházkerületi közgyűlés ellenben, mindenkor hivatalos testülete volt az egyháznak s itt sokkal nagyobb figyelem volt fordítandó arra, hogy az egyes közgyűlési tagok mily alapon gyakorolják szavazati jogukat.

A midőn a kérdés érdemére ezeket elmondtam, azon óhajomnak is kifejezést kívánok adni és pedig tisztán egyházunk igen kívánatos békessége érdekében, vajha a szathmári egyházmegye megnyugodnék az egyházkerület törvényes határozatában s ne kívánna helyettes esperese javára oly jogokat kiereszokolni, milyeneket hasonló körülmények között volt helyettes esperes soha sem gyakorolt.

Alsó Tiszaparti.

Szerény válaszul, nt. Nagymáté Albert f.-szabolcsi h. esperes urnak.

Igazán és őszintén sajnálom, hogy megírtam igénytelen tudósításmat Felsőszabolcsból.

Es pedig nem azért, mintha annak tartalmából csak egy jottát is visszavonnék, hanem mert a nagytiszteletű ur lelki nyugalmát, ez a „ragyogó styl-gyakorlat igazság nélkül“, annyira felzavarta, hogy irmodorában teljesen megfeledezett tisztes állása erkölcsi követelményéről s általában oly hangot használ, mely egészében és részleteiben illetlen egy evang. lelkipásztor lelkéhez, tollához. Így nem szabad beszélni papnak paphoz, még ha h. esperes is, még ha valóságos püspök is.

Nem! Egy pap nem rugdaló számár, ha a legszerényebb körben működik is!

Igazán és őszintén sajnálom a megtörténteket, a becses Lap és olvasó közönsége érdekében.* Mindig e tárgyilagossá és tisztességes modort szerettem és kívántam.

Tévedni emberi dolog. A tévedést helyreigazítani emberi kötelesség. Es pedig teljes jóakarattal és türelemmel. Ezek legfőbb ékességei egy ker. papnak, még ha h. esperes is.

* Mi is sajnáljuk, hogy az egyik oldalon talán egy kissé sötétebb színezés, a másik oldalon pedig a túlságos érzékenység megnehezítették az egyházmegye némely közviszonyainak higgadt és tárgyilagossá megbeszélését, a mire pedig nézetünk szerint is szükség volna, nem azért, mintha épen Felső-Szabolcsban, valami különös veszedelmet látnánk az egyházi élet terén fenforogni; hanem azért, mert a nyilvános diszkusszió minden közügynek csak hasznára lehet; és mert a f. szabolcsi egyházmegye ma sok tekintetben egy új korszak küszöbén áll, a mikor nagyon üdvös dolog a multa visszatekinteni, a felett higgadt ítéletet, helyes köznézetet alkotni, hogy az aztán jövőre tanulságul szolgálhasson. De ezt a célt nem érhetjük el, ha személyes ellenszenv, tulhajtott személyi kultusz megtéveszthetik ítéletünket. A kegyelet az elhunytak iránt a nemes lélek legszebb tulajdonsága s legszorgosabb erkölcsi kötelességünk. De semmiféle kegyelet nem állhatja útját annak, hogy a közpálya embereinek tevékenysége felett akár életében, akár halála után tárgyilagossá bírálatot mondassunk. Ezt a vélemény szabadságot még a kegyeletnél is magasabb erkölcsi tekintetek követelik, t. i. az *erkölcsi igazságszolgáltatás, az erkölcsi elégtétel s az ebből folyó erkölcsi felelősség* magasabb érdekei, a melyek nélkül alapjaiban megbomlanék az erkölcsi világrend. Legyünk tehát igazságosak és türelmesek s akkor bizonyosan mind t. levelezőnk, mint t. ellenfele igen hasznos szolgálatokat fognak tenni e téren is egyházunk ügyeinek.

Szerkesztő.

A Lapért pedig azért sajnálom, mert a tisztelt olvasó azt gondolhatná, hogy Referensnek nincs nagyobb passziója, mint rágalmat, hazugságokat szállítani Felső-Szabolcsból.

Távol legyen!

E válasz tehát nem annyira a nt. h. esperes úrnak szól, mint sokkal inkább a t. Olvasóközönségnek, a Lap hitelé érdekében.

Kérem szépen, méltóztassanak kellő nyugodtsággal elolvasni az én cikkcskémet, vajon hol sértettem én abban megbold. esperesünk iránt a tartozó kegyeletet?

Hogy nagy zajt csinált . . . hogy kiváló jellem volt . . . hogy mi kicsinyek, a nt. h. esperes úrral, mellette csak hallgattunk . . . hó! ezért kár volt a jubileumi üdvözlő szónok beszédéből idézni, ellenbizony-ságként, mert általában néve egy jubileumi szónoklat nem tanuzási okmányul készül s az ellen felszólalni, vagy a nt. ur stylusa szerint: rugdalózni nem szoktunk, lévén annyi neveltségünk, hogy a Hozsánnák közé Feszítsd meg-et ne zavarjunk.

Aztán az egyházi élet tevékenysége . . .

Ha a létezővel megelégszik a nt. h. esperes ur, én nem zavarom boldog nyugalmában. Hanem a felhozott bizonyítékok szerfelett gyengék, különösen a saját ismerete, ha arra a 40 egyházra hivatkozik, melyet mint látogató, naponként párjával, még pünköst hetében is, átfutott. Így nem lehet az egyházak külső és belső állapotát megismerni, csak átugorni a dolgon. Ezt hagyjuk el.

A következőkben pedig alaposan félreértett. Én nem azt mondtam, hogy a lelkész-özvegyek általában nem kapják rendesen illetőségeiket, hanem azon lelkészek özvegyei, kiknek férjeik, elnézés, halogatás folytán, felgyült adósságokkal haltak el, mely adósságokat aztán az özvegyi illetékekből kell lefogni, törlesztgetni.

A lelkész-egylet és könyvtár állapota hosszabb megbeszélést érdemelne. Azt hiszem, majd rájok kerül a sor. Csak türelem és higadtság nt. ur.

Személyi ügyekkel nem bibelődöm. Megtanultam mindeneket eltűrni. A számár türelmes állapot, békén hordja keresztjét.

Hanem azért őszintén örülök, hogy nem a nt. urat ültette a közbizalom az esperesi székbe; mert olyan kedélylyel és türelmetlenséggel minő erkölcsi pusztítást vitt volna véghez a felsőszabolcsi papok között!

Az igen tisztelt Szerkesztő urtól pedig, ez alkalatlanságért, őszinte szívvvel kér engedelmet

Referens.

Tűnődés az új állapot felett.

Sokszor el-el tűnődöm magamban az új törvények egyházunkra való hatásán. Merengve a jövőn, mely annak következtében egyházunkra várakozik a népdallal mondhatom: „nézlek nézlek de hiába nézlek,” valami különösebb megnyugtatóra való biztatást nem látok . . .

Eszembe jut, hogy mindjárt az életbeléptetés után a klerikális Nemzeti Ujság milyen kárörvendően mondta az új törvényeknek a prot. egyházakra hatásáról hogy „a kiket a hitélet hanyatlása, a vallásosság megfogatozása nem aggaszt, mert saját hitük is gyenge, azokat az egyház anyagi károsodása és lelkeinek megfogatozása retenti. Felnek a kitérésektől, különösen a nazarénusoktól, de mindenek felett lelkészeik befolyását féltik a kötelező polgári házasságtól, és szegény egyházaik jövedelmének megcsappanását előre látják“! A jövő Isten kezében van, bizzuk tehát reá a jövődöket!

Hogy az új törvények az egyházaknak hasznára vagy kárára lesznek-e, az legnagyobb részben az új anyakönyvvezetőktől s az ő eljárásuktól függ. Nem érdektelen tehát reánk nézve, hogy irányunkban mint viselkednek? Hol az anyakönyvvezetőben megvan az egyház iránti jó akarat; hol az anyakönyvvezető osztja magyarország közoktatásügy miniszterének elvét, hogy „az államnak legnagyobb ereje a vallásosság; lelkiismeretesen eleget tesz annak, hogy az előtte megjelent felek ne csak polgári, de vallásos kötelességüket is hiven teljesítsék: ott a vallásosság hanyatlani nem fog.

De hány helyt történik az ellenkező?! Ellenőrzi-e őket valaki, hogy ha nem vallásosságból is, legalább az állam törvénye iránti tiszteletből tegyék meg utasításuk szerint az egyházak iránti kötelességüket is?? Hallottam már esetet, szomszéd lelkészfársammal történt, hogy mikor az illető fél megkérdezte az anyakönyvvezetőtől: elmenjenek-e a templomba esküdni, az azon utasítást adta „menjenek, ha a pap zsebét tömni akarják.“ Hogy az ilyen utasítások aztán különben sem nagyon vallásos népünkre miképpen hatnak, nem szorul bizonyításra! Stólánk lassan-lassan elfogy, a melyre nézve, hogy mikor jön el az a boldog idő, a mit Eröss barátom velem együtt e szavakban vár „Természetesen anyagi veszteségemért várva-várom a megígért s a külföldi államokban is törvényhozásilag megszabott állami kárpótlást“: nem tudom megérjük-e? De biztassuk magunkat Madáchesal, „türelem még . . . a kárpótlás el nem marad.“

Egyházunk iránti szeretet vezette azon anyakönyvvezetőt is, ki a következő kérdést vetette fel a magyar királyi belügyminiszterium anyakönyvi osztályának közreműködésével szerkesztett Anyakönyvi Közlemények című lap egyik számában: „Egy fiu született 1870-ben apja ref., anyja róm. cath., az 1868. LIII. t.-cz. 12. §-a szerint a fiúnak reformátusnak kellett volna lenni, és mégis róm. cath.-nak keresztelték. Most ez a fiu nőszül, elvesz egy református leányt. A házassulók anyakönyvébe milyen vallásunak írjam be a vőlegényt, mert törvény ellenére lett elkeresztelve? A szerkesztő válasza ez: az anyakönyvvezetőnek nem feladata a közhitelességű anyakönyvi kivonat adatainak helyességét bírálni. Ennélfogva a felmutatott anyakönyvi kivonat veendő alapul a vallás bejegyzésénél. Ez a lap jár majdnem minden anyakönyvvezetőnek; hivatalos részében jelennek meg a belügyminiszterium anyakönyvi ügyekben hozott elvi jelentőségű határozatai, nem hivatalos részében pedig az anyakönyvvezetők fordulnak a szerkesztőhöz tanácsért kétes ügyekben; ha e válaszhoz hasonló utasítást nyernek, hogy t. i. hogy ha megvannak is arról győződve, hogy valaki a törvény szerint református, de tévesen a keresztlevelében katholikusnak van kitüntetve, az róm. katholikusnak jegyzendő be: milyen anyakönyvezések lesznek a mi egyházunknak rovására, a mikor tudjuk, hogy az ilyen törvénytelen bejegyzéseknek a római katholikusoknál se szeri se száma?!

De ki tűnődnek ezzel, nem a mi dolgunk?! Hanem azzal már tűnődünk kellene, az már a mi dolgunk volna, hogy történnék gondoskodás arról, hogy a polgári anyakönyvbe vallásunk helyesen jegyeztessék be, a mi ma sem az új törvénybe, sem az anyakönyvbe nincsen helyesen. Evangélikus testvéreink nevében Veres képviselő interpellált is. Megis kapták már a hatóságok a belügyminiszter azon rendeletét, hogy az evang. vallás törvényesen ágost. hitv. evangélikusnak irassék be ezután. Én sehol sem olvastam, hogy a mi egyházunk részéről illetékes hatóságunk lépést tett volna arra, hogy

minket ne evangélikus reformátusoknak irjanak az anyakönyvbe, mert ilyen vallás nincsen; hanem vagy helvét hitvallásának, vagy evangéliom szerint reformáltaknak.

Kisebb személynek tartom magam, sem hogy néztemnek súlyt tulajdonítanék, de ki mondom mégis azon szerény véleményemet, hogy legfelsőbb egyházi hatóságunk sok helyütt nem érvényesíti magát, a hol pedig az nélkülözhetetlen volna. Volt-e a millennaris ünnepélyeknél a magyar nemzeti vallás hivatalosan egy lélekkel is képviselve? Lehet hogy csalódom, de nem tudom hinni, hogy ha a kiállítást illetőleg is a lelkészek részére jó idejében kedvezmények kéretnek: az eredményre nem vezetett volna. Ma majdnem mindenki nézi kedvezményes jeggyel, csak mi lelkészek nem.

Teljes mérvben osztom a Prot. Lap legutóbbi füzetében egy falusi pap gondolatait „Ilyen állapotok vannak Magyarországon a millenaris esztendőben és a prot. egyház folyvást hallgat, hallgat és hallgat! Félő, hogy agyon hallgatja maga-magát.“

Ha a szerkesztő úr becses lapjában rovat nyitattának, a melyben különösebben a gyakorlati élet dolgai, az új törvények hatása, s a megtörtént példák nyomán a jövőre vonatkozó tanúságok s követendő eljárások stb. közöltetnének különböző helyekről: nem tartanám szükségtelen rovatnak. Az új idők új modus vivendi-re, új eljárásra utasítanak mindnyájunkat.*

Battonya, 1896. július 10.

Böszörményi Béla.

ADATOK

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

31. A pankotai ev. ref. egyház történetének rövid vázlatja.

Pankota mezőváros, s abban az ev. ref. egyház, a meglevő hiányos adatok szerint újabb s mostani települési helyén az 1780-ik évtől kezdve állhat fenn, Biharmegye Uj-Pankota pusztájáról telepedvén e helyre le. Hogy mikor keletkezhetett, s mely időtől fogva állhat fenn eredetileg a község s benne a magyar protestáns egyház? arról az adatok hiányossága miatt nyilatkozni vajmi nehéz. Hogy azonban a 16-ik században, sőt már jóval azelőtt fennállott: arról Rácz Károly „Zarándi egyházmegye története“, s Fábján Gábor „Aradmegye leírása“ című műveikből biztosan lehet következtetni; az előbbi szerző akként nyilatkoztván könyvében Pankotáról, hogy itt apátság létezett, a melynek létezésére már 1217-ben találhatni nyomokat, s a melynek romjai ma is láthatók, s hol néhány évvel ezelőtt Römer Flóris és Török Aurél régészek ásátásokat is eszközöltek, reá találván a templom alapfalaira, s több rendbeli kőkoporsókra. Ugyanezen szerző más helyen így ír: „hogy Pankotára is behatolt a reformatió, kiténik azon körülményből, miszerint pankotai szülöttek is látogatták a Wittenbergi egyetemet, így például 1558. évre Szikszai Fabriczius Balázsszal együtt van a nevezett anyakönyvbe beírva Pankotai Ferencz, a kenderesi ref. egyház lelkésze, ki jelen volt a váradi zsinaton is 1569. október 10-én.

* Szíves készséggel nyitunk tért minden közérdekű kérdés megvitatására s tanulságos tapasztalatok közlésére. A „Közéletünk“ cz. rovatot eddig is e célra tartottuk fenn. Kivánatos azonban, hogy a tapasztalatok kellő objektivitással gyűjtessenek, mert a gyakran szokásos pessimizmus csak az elégtelenséget szítja, férfias munka és erélyes fellépés helyett tehetetlen sópánkodásra szoktatja az embereket, a miből sem egyeseknek, sem az egyháznak semmi előnye nem származik.

Szerkesztő.

Hogy meddig állhatott fenn régi alakjában e község? arról az utóbb említett szerző akként nyilatkozik, hogy 1726-ban már pusztult falu volt, s mint ilyen III. Károly által Raynald modenai hercegnek adományoztatott, a kinek halála után ismét visszaszállhatott a kincstárra. Annyi tény, hogy a 16. században már létezett, s itt is virágzott a reformatió. Fekszik e község a kies fekvésű Aradmegyében, a világhírű ménes-magyaráti hegyvidéken, s a szomorú történelmi névre jutott világos közvetlen szomszédságában. Lakossága az újabb népszámlálás adatai szerint 4920 lélekből áll, kik nyelvre nézve magyarok, németek és oláhok (és pedig 2400 magyar, illetve részben megmagyarosodott német, 1890 oláh, és 630 német), vallásra nézve róm. kath., gör. keleti, protestáns és mózes vallású (és pedig 2500 róm. kath., 1890 gör. keleti, 420 protestáns, és 110 mózes vallású).

Az ev. ref. — jobban mondva — magyar protestáns egyházközség (1862. óta a mintegy 120 tagból álló ág. ev. vallású testvérek — megszünvén önálló egyház gyanánt létezni, — a legszebb egyetértésben vannak együtt velünk) a mint ezt a régebbi időből fen maradt hiányos adatok igazolják, a város újabb keletkezése idejétől, vagyis 1780. évtől kezdve áll fen. Ezt igazolja azon körülmény, mely a letelepülést eszközölő Fedditska nevű kincstári tisztartó akkori lelkes működéséről emlékezik, ki maga is ág. ev. vallású ember lévén, a protestánsoknak a város kellő középpontját jelölte ki lakóhelyül ez által, s általában sok nemes, és buzgó fáradozásai által akarván az idegen nemzetiségek közé letelepült magyar elemet biztosítani az elszéledés ellen. Azonban daczára közhasznú intézkedéseinek, a magyar protestáns egyház az idegen-ajkuakkal való nem érintkezhetés, s a saját tagjai között évtizedek hosszú során keresztül dúló viszálykodás, és egyenetlenkedés miatt csak lassan, s nehezen tudott itt gyökeret verni; s nemcsak lelkész-tanítói keretek rövid pár évi itt nyomorgásuk után boldogabb tanyát, hanem a nagy részben már akkor is iparosokból álló — különböző vidékekről idejött — gyülekezet tagjai közül is sokan felkerekedtek szomorú sorsára hagyván a belviszályok által emésztett, s a lét és nemlét nehéz küzdelmei között vívódó szegény magyar protestáns egyházat. Ezt igazolják az 1811-ik évről kezdve hiányosan, s rendetlenül vezetett anyakönyvek, az egymásnak igen sokszor ellentmondó jegyzőkönyvi végzések és határozatok; ezt igazolják az egyházmegyei tanácsbírák feljegyzései, a kik az év és kelet feljegyzése nélkül ezt jegyezték fel: „a mennyire némely töredék írásokból lehetett össze és rendbeszedték, s elkezdették Szarka Gábor tract. assessor, Tarczali György tract. notárius deputatusok“; s a mely bizonyos jegyzések 1811-től 1824. évig tartanak, a mely időtől kezdve már ha nem is szabályszerűen, de mégis türethetően vezetett anyakönyvek nyomaira lehet találni, rendszeresen azonban csak az 1837. évtől vezetett az Aranyász Bálint lelkészsége idejétől. Ebből önként következik, hogy a milyen hanyag és rendetlen volt a könyvek vezetése: épen olyan hanyag, hiányos és rendetlen volt az egyház belserveszete, s anyagi helyzete is. A különben 2—300 lélekkel bíró, csekély népességű s anyagilag is nehéz körülmények között élő kis egyház, tagjainak egymással s a lelkésszel tartó folytonos viszálykodása miatt semmit sem haladhatott előre, semmi ingatlan vagyonnal nem bírván, csak a gyülekezet tagjaira kivetett, s kénytelen-kelletlen fizette csekély egyházi adóból tartotta fen magát, s fizette nyomoruságosan lelkész-tanítóját, kinek fizetése alig ment fel kétszáz forintra; imaháza a régiek állítása

szerint egy rozzant szalmafedeles ház volt, a mely imaházul, iskolahelyiségül, és lelkészi lakul szolgált egészen 1856-ig, a mikor ennek helyébe ugyanilyen beosztással lett építve a maig is fennálló, kívül, belől tetemes költséggel ujjaalakított, megnagyobbított s csinos kis toronnyal ellátott cseréppel fedett egyházi épület. Pedig e kis egyház Aradmegye végvidékén, idegen nemzetségek és felekezetek között mindenkor kiváló jelentőséggel, kettős missiói hivatással birt; s nemcsak protestáns vallási, de magyar nemzeti szempontból is egyik végvára, őrszeme kellett volna, hogy legyen a magyar protestáns kultúra haladásának! Sajnos, hogy ennek tudatára csak az újabb időben ébredett, s ettől fogva tetemes adósságait, a melyeknek addig kamatját is alig volt képes fizetgetni, teljesen letörlesztvén, s országos könyöradomány gyűjtés útján 4—5 ezer forintot összegyűjtvén, templomát, iskoláját jó karba hozta, új lelkészi lakot építtetett, a mely bár sok kívánni valót hagy is még fen, s újabb terhet is rakott az egyház vállaira: de mégis azt igazolja, hogy jó akarattal, békés szeretettel, s egyesült erővel a kevésből is sok jót lehet létesíteni. Adja Isten, hogy az új ezredév beálltával e jó igyekezetű kis egyház újult erővel, magasztos hivatását egész valójában felfogva, felsőbb hatóságainak jó akaratától s minden nemesebb érzelmű hitsersosa s honfitársától támogatva oldhassa meg feladatát, s legyen végvára, világító tornya és őrszeme e vidéken a magyar protestáns egyház és nemzetiség ügyének mindvégiglen.

Lelkészei voltak ez egyháznak: 1810-től 1824-ig Nagy Mihály, Bányai József, Bakos Mihály, 1824—36-ig Szentendrei Mihály, 1836—43-ig Aranyász Bálint, 1843-tól 1854-ig Ujvárosi Mihály, 1854—1862-ig Tomka Károly 1862—69-ig Máta József, 1869. novembertől 1870. májusig Kovács Károly időközi, 1870. májustól mostanig Kócsa Károly; tanítói és káplántanítói Gaál József, Vass Sándor, Balogh Gábor, Pápai József, Pataki László, Hunyadi László, Benedek Pál, Kiss Sándor, Sziky Ádám, Sziliágyi Sándor; mostani tanító Nagy Miklós.

Megjegyezzük végül, hogy Pankota a nagyszalontai egyházmegyében van; s leányegyházai a következők: Világos, Galsa, Muszka, Magyarát, Ágris, Ternova, Draucz, Taucz, Felmenés, Aranyág, Kovna, Silingyia, Kerek, Ujszentanna, Szöllös, Sikula és Gurba községek. Lélekszám 180—200 körül.

Pankota, 1896. február hó 10-én.

Kócsa Károly,
ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Lapunk olvasói** közül a hátralékosokhoz intézett kérésünknek eddig alig volt valami eredménye. E miatt a sajnós körülmény miatt ismételve kérjük fel úgy a múlt, mint a folyó évi hátralékosokat, hogy méltóztassanak az előfizetési díjakat postafordultával beküldeni. Lehetetlenségnek tartjuk, hogy több mint kétszáz hátralékos olvasónk *összesége a maga összességében könnyebben el ne viselhetné* a reá jutó kevés terhet az előfizetési díj hordozásával a legmostohább anyagi körülmények között is, mint egyedül a laptulajdonos-szerkesztő, a ki tehát

nagyobb mértékben ki van téve lapja anyagi terhének hordozásában a legkedvezőtlenebb viszonyoknak, mint az egyes hátralékosok kicsinyben. Ismételten sürgetve kérjük azért a hátralékok s a folyó évi díjak beküldését.

A kiadóhivatal.

— **Rövid hírek.** Főt. Kiss Áron püspök úr ez időszert Munkácsra utazott, hogy részt vegyen s ténylegesen közreműködjék a f. hó 19-én ottan tartandó millenniumi ünnepségen. Ugyanoda fogják követni Joó István egyh. ker. gymn. felügyelő és Bodossy Pál püspöki titkár. — A *hódmező-vásárhelyi egyház* meghívás útján a békés-bánsági egyházmegye esperesét Szabó Jánost óhajtja megnyerni a megürült lelkészi állomásra. — A *dunántúli egyházkerületben* világi főjegyzővé Véghely Dezső kir. tanácsost s veszprémmegyei alispánt választották meg 162 szavazattal a Molnár Béla 117 szavazata ellenében.

— **Adományok iskolai czélokra.** A bölcsészeti fakultásra tett nagyobb ajánlatokból a következő befizetések történtek közelebről a kollegiumi pénztárban: Szabó Lajos fiai nagykereskedő-czég 500 frtos ajánlatból befizetett 376 frtot; a *Debreczeni Első Takarékpénztár* fennállása ötvenéves jubileuma alkalmával teljesen befizette 5000 frtos alapítványát; a debreczeni izraelita hitközség pedig 1000 frtos alapítványának 3-ik részletét 200 frtban. Ezekon kívül Dr. Radó Lajos úr 15 frtot, Györffy Zoltán úr 24 frtot adományoztak. Ezekkel kapcsolatban megemlíti, hogy a szupplikáció megszüntetése óta a kárpótlásul ígért és remélt adományok nagyon gyéren fordulnak elő. Annál nagyobb elismeréssel kell megemlékeznünk a debreczeni egyházmegyéről, melynek egyházaiból a fáradhatatlan tevékenységű s ritka ügybuzgalmu esperes, nt. Dávidházy János úr ezen a czimen főiskolánk közszükségleti céljaira 40 frt 20 krt gyűjtött s adott be a pénztárba! Ennyi a szupplikációs intézmény fennállása idejében sem gyűlt a több egyházmegyéből alakított egyes spártákban sem. Ugyancsak a nevezett esperes ur különböző czimen, legnagyobb részt adományból a már nevezett összesen kívül 251 frt 80 krral, tehát összesen 291 frt 90 krral számolt be, mely összegből 220 frt a bölcsészeti fakultás javára adatott.

— **Felvilágosítás Nagy Imre billikomát illetőleg.** A Vasárnapi Ujságban és Debreczeni Protestáns Lapban Csiky Kálmán Nagy Imréről írván, felhossa soraiban, hogy a billikomot látta, de hogy kinek birtokában van, nem tudja. Erre nézve szolgálak rövid felvilágosítással. A múlt évben Komlóssy Arthur írt hozzám Pestről, adtokat kérve Nagy Imréről, kiről felolvasást akar tartani a Csokonai-körben, erre azt válaszoltam: „A Magyar Irók Albumában, melyet Vutkovics pozsonyi tanár adott ki, elég terjedelmesen írtam meg Nagy Imre életrajzát — 1879. év volt. — Válaszolt, megszerezte a könyvet. Ebből készítette dolgozatát Nagy Imréről, melyet kiadott 1895. december 24. a „Debreczeni Ellenőr“ „Karácsonyi melléklete“ czímen. Ennek 10-dik lapján ez olvasható: Nagy Imrének arcképe nem maradt reánk, kivéve egy kis árnyképet, mely a fentebb közölt utolsó levelével együtt Nagy Béla kis-ujszállási ügyvéd Nagy János fiának birtokában van. E kis árnykép profilban tünteti fel az ifjúnak klasszikus nemes vonásait, K. Hajdu Lajos közlése szerint is szép barna, napsütött arcú, erőteljes fiatal ember volt. Ugyancsak

Nagy Béla úr őrzi, mint családi szent ereklyét az aranybillikomot is, melyre e szavak vannak metszve: A Kisfaludi-Társaság Nagy Imrének 1840. Ez ereklyét meglátás végett felküldém Pestre Komlóssy Arthurnak, ki azokat vissza is küldé. Ennyi a bilikom hol létezéséről. Kisujszállás, 1896. július 9. *Keszi Hajdu Lajos.*

— **A h.-böszörményi új templom.** A 18 ezer lelket számláló h.-böszörményi ev. ref. egyház jó példával megy elől a hasonló népességű alföldi nagy gyülekezetek előtt. Második templomot épített, melyre 80,000 frtot szavaztak meg. E tekintélyes építési költség egy részét, erre a célra tett régibb eredetű alapítványokból és újabb adományokból, más részét pedig kölcsön vett pénzből fedezik. Magára az építésre 70,000 frtot szántak, 10,000 frtból pedig a templomot akarják berendezni. Azonban 70000 frtból aligha lehet 2000 ülőhelylyel bíró templomot felépíteni. A böszörményiek pedig ilyen nagyságú templomot kívánnak. A pályázatban négy terv vett részt. Egy-egy érkezett Nagyváradról, Szalontáról, Münchenből (egy ott tartózkodó h.-böszörményi munkavezetőtől) és Budapestről Löslinger Béla építészttől. Az építő bizottság utóbbi pályázatának terveit fogadta el. E tervek most Latinovics Mihály dr. főmérnöknek vannak bírálat végett kiadva. Löslinger igen szerencsésen oldotta meg feladatát. Nálunk még szokatlan formát választott a templomnak. Egy félkör keretében és gót stílusban képezte ki a böszörményiek új templomának terveit. A szószék és urasztala a diameter szélén a középponton van elhelyezve s a szószék és urasztala körül amphiteatrumszerűleg sorakoznak ülő padok, a melyekben a körsugarak irányában futó utakkal csoportokra osztott 1164 személy talál helyet. A földszinti padok felett 837 ülőhelyre berendezett karzat fut körül. A szószék mögött egy rövid mellékhajó terveztetik, karzattai az orgona számára. E mellékhajóra csillagszerűen öt félkör alakú oldalépitmény támaszkodik, a melyre protestáns templomnál ugyan alig van szükség, de ezen templom stíluszerű kiképzésénél mégis elengedhetetlen. A hatvanhárom méter magas torony a templomnak a szószékkal szemben eső külső részén emelkedik s ettől jobbra-balra még két-két kisebb torony látható, a melyek a nyitott karzat-lépcsők díszítésül szolgálnak. A tervező 80—81 ezer frtra teszi a terv keresztülvitelének költségeit. De részlet s költségszámítást nem csatolt pályázatához. Ennélfogva Latinovics Mihály azt fogja javasolni a templomépitő bizottságnak, hogy Löslingert részletes költségvetés beadására hívja fel. Az építést még az idén megkezdik.

— **Az erdőszádai ev. ref. leányegyház** újonnan állított iskolája javára a buzgó és egyházas érületű *Degenfeld* Sándor gróf és neje sz. *Wesselényi* Teréz bárónő védnöksége alatt f. évi augusztus 2-án nyári táncmulatságot rendez. Belépti-díj 2 korona, társasvacsora ára 80 kr. A védnők és a rendező bizottság elnökének, *Gergely* Károly ref. lelkésznek fáradhatlan közreműködése a nemes cél javára a sikert előre is biztosítja.

— **Értesítés.** A tiszai ág. evang. egyházkerület eperjesi Collegiumának jogakadémiáján az 1896—97. tanévre a beiratások f. évi szeptember 1-től 8-ig esz-közlendők; az előadások pedig szeptember 9-dikén veszik kezdetüket. Utólagos felvételnek szept. 9—11-ik napjain dékáni-, azután pedig tanári-kari engedélylyel lehet helye. Azok az egyéves önkéntesek, a kik tényleges katonai szolgálatukat f. évi szeptember hó végén fejezik be, október 1—8. napjain iratkozhatnak be. A vizsgálatok szeptember 1-től 15-ig tartanak.

— **Halálozás.** A sárospataki ev. ref. főiskola főbizományosa *Trócsányi Bertalan* könyvkereskedő váratlan haláláról vettünk szomorú hírt a napokban. A megboldogult, kit életének 51-ik, boldog házasságának 22-ik évében szakított ki a halál egy nagy család közepéből, melynek ő szeretett édes atyja vala, hű sáfára volt a nevezett főiskola nagy kiterjedésű tankönyvüzletének. Halálát széles körben őszintén fájlalják, legmélyebben a gyászba borult özvegy, szül. Radácsi Juliánna, *Radácsi György* theol. tanárnak, a Sárosp. Lapok szerkesztőjének testvére s az a nyolcz kiskorú árva, a kik legfőbb támaszokat veszítették el benne. Isten oltalmazza és vigasztalja meg őket!

Szerkesztői üzenetek.

Nt. D. J. D--n. Legnagyobb sajnálatunkra a mostani számban a korai beérkezés ellenére sem tudtuk kiadni az érdekes közleményt. A legközelebbi számban mindenesetre jönni fog. — **N. S. Á--a.** A cikkek közelebről jönni fognak. — **Több olvasónknak.** Az expedició tévedése folytán a múlt szám néhány példányából a melléklet elmaradt. Bizalommal kérjük a hiányos példányt vevőket, méltóztassanak levelező lapon értesíteni a kiadó-hivatalt, hogy a hiányt pótolhassa.

TARTALOM-JEGYZÉK: Régi hangok s egy kis ördögűzés tömjénfüst nélkül. Eröss Lajos. — Tanügy: Szives figyelemzés. Joó István. — Kovács Lajos elnöki megnyitó beszéde a Gönczy-egyesület 1896. évi július hó 5-én Budapesten, az ev. reform. főgymnasium gyűléstermében tartott diszgyűlésen. — Közéletünk: A szathmári helyettes esperes ügye. Alsó Tiszaparti. — Szerény válaszul, nt. Nagymaté Albert f.-szabolcsi h. esperes urnak. Referens. — Tünődés az új állapot felett. Böszörményi Béla. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében levő egyházak történetéhez: 31. A pankotai ev. ref. egyház történetének rövid vázlata. Kócsa Károly. — Külföldiek. — Szerkesztői üzenetek. — Pályázatok.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

Pályázat.

A **fehér gyarmati** ev. ref. egyházban megüresedett káplán-tanítói állásra pályázat hirdettetik. Fizetése: a) tanítói: 400 frt havi részletekben, 3 öl kemény tűzifa beszállitva, 6 köből kollektá buza, minden tanítványtól egy csirke, vagy annak 20 kr. folyó ára, egy szobából álló lakás; b) kápláni járandóság 100 frt havi részletekben.

Kötelessége: a kötelezett tanterv szerint tanítja az egyháztanács által kijelölt elemi osztályokat; lelkész akadályoztatása esetén és az u. n. hora canonicán lelkészi szolgálat. A megválasztandó 3 évre alkalmaztatik. Az állás f. év szept. 1-én elfoglalandó. Pályázat f. év jul. 31-ig alulirothoz küldendő.

Fehér Gyarmat, 1896. jul. 3.

Fábián Károly,
ev. ref. lelkész.

Pályázat

organista-kántori állomásra.

A hajdu-hadházi ev. ref. egyházban megüritült organista-kántori állomásra pályázat hirdették.

Kötelesség: a templomi és temetési szolgáltatáson kívül a flúiskola IV. V. és VI. osztályaiban ének- és hangjegytanítás az egyházkerületi tanterv szerinti terjedelemben és óraszámában.

Javadalom: 500, azaz ötszáz frt o. é. évnegyedes részletekben. 2, azaz két öl kemény tűzifa az udvarra beszállítva. Temetési díj: énekszós halottól: 50 kr, predikációstól: 1 frt (Teljesen vagyontalan szegények eltemetésénél kötelező, de díjnélküli a szolgálat). Lakás.

Az állomás 1896. szeptemberben 1-ső napján elfoglalandó.

A keresztlevéllel, képesítettségi és szolgálati bizonyítványokkal felszerelt pályázati kérvények alulírott lelkészhez *folyó évi július 30-ának d. u. 6 órájáig* adandók be.

Hajdu-Hadház, 1896. július 13.

Szabó Lajos,
ev. ref. lelkész.

Pályázat.

A *békési* ev. ref. VI. osztályu gymnasiumban egy megüresedett tanszékre pályázat hirdették. A megválasztott tanárnak főtantárgya a *német* nyelv lesz, miért is a német nyelvből képesítettséggel kell bírnia. A német nyelv mellett heti 23 óraszámig más tantárgyat is köteles tanítani.

Évi fizetés: 1200, azaz egyezerkétszáz o. é. forint, évnegyedenként előre fizetve.

Okleveles, vagy középiskolai törvény értelmében jogosított egyén egy évi sikeres működés után állandósíttatik, oklevél nélküli pedig sikeres működés esetén is csak akkor, ha a törvényszabta idő alatt az oklevelet megszerzi; díjazása azonban az ilyenek is a fentebb kitett összeg lesz.

Az állandósított tanár az országos tanári nyugdíjintézetnek köteles tagja.

Megjegyeztetik, miszerint a gymnasiumnak állami segélylyel VIII. osztályuvá fejlesztése tárgyában a magas miniszteriumhoz a felterjesztés megtétele s az ügy kedvező elintézése esetén a tanári fizetések annak megfelelőleg fognak rendeztetni.

Kellően felszerelt pályázatok *f. évi aug. 9-ig* alulírotthoz küldendők.

Békés, 1896. július 15.

Szegedi Károly,
ev. ref. lelkész, a gymn. igazgató-tanács elnöke.

2-1

Pályázat.

A *kisujzállási* államilag segélyezett ev. ref. főgymnasium igazgató tanácsa *a rajzoló mértan-geometria tanszékre pályázatot* hirdet.

Pályázhatnak protestáns vallású, a kijelölt tanszakra képesített okleveles tanárok, vagy tanárjelöltek; a megválasztott tanár az orsz. tanári nyugdíjintézetnek köteles tagja lesz.

A rendes tanár fizetése 1000 frt törzs és 200 frt lakpénz az egyházi pénztárból havi részletekben előre kiszolgáltatva és négy ízben 50-50 frt ötödéves korpótlék. A tanárjelölt fizetése 800 frt, szintén előleges havi részletekben.

Pályázók folyamodványaikat *f. évi július 25-ig* alulírott elnökségnél nyujtsák be. E folyamodványukban életkoruk, vallásuk, családi állapotuk, hadkötelezettségi viszonyaik, képesítésök, eddigi netaláni alkalmazásuk okmányokkal igazolandók.

A megválasztott tanár egy évi sikeres működés után állandósíttatik, hivatalát *f. évi szept. 1-én* tartozik elfoglalni. Szükség esetén köteles más rokontárgyakat is tulterheltségének kikerülésével előadni.

Kelt Kisujzálláson az ev. ref. főgymn. igazgató tanácsának 1896. jun. 27-én tartott ülésében.

Gulyás Lajos,
ev. ref. lelkész, ig. tan. elnök.

2-2

Pályázat

segédlelkészi állásra a makói ev. ref. egyházban.

Fizetés:

1. Készpénzben az egyháztól évenként 600 frt.
2. Anyakönyvezetésért mintegy 30-40 frt.
3. Egy szobából álló lakás a lelkészlakon.
4. Egy öl puha tűzifa.
5. Makó városától 50 frt a polgári leányiskola növendékeinek vallástanításáért.

Pályázók a választás előtt tartoznak magukat az egyháztanács által később kitűzendő határidőben egy próba-szónoklattal bemutatni.

Kérvények beküldési határideje *f. év július 20.*

Makó, 1896. jun. 27.

3-3

Az ev. ref. egyháztanács.

Pályázat

segédlelkészi állásra, a mely lakás, fűtés, világítás és takarításon kívül havonkénti előleges részletekben, évi 400 frttal díjaztatik. A segédlelkésznek a lelkészi teendőkből való segédkezés mellett kötelessége még heti 10-12 órát a vallástanítás.

Pályázók *e f. évi augusztus hó 5-ig* alulírottnál jellentkezzenek.

Nagyvárad, 1896. július 13.

Sulyok István,
ev. ref. lelkész.